

KAMU YÖNETİMİ-TEKNOLOJİ İLİŞKİSİNİN SORGULANMASINDA BİR ARAÇ: “BLACK MIRROR” DİZİSİ

AN INSTRUMENT FOR INQUIRING PUBLIC ADMINISTRATION AND TECHNOLOGY RELATIONSHIP: “BLACK MIRROR” SERIES

Şulenur ÖZKAN ERDOĞAN

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, sulenurozkana@gmail.com.

ÖZ

Bu metnin iki iddiası vardır. İlki, görsel iletişim araçlarının kamu yönetimi disiplini için önemli olduğunu göstermektedir. İkincisi ise kamu yönetimi-teknoloji ilişkisinin sorgulanmasında “Black Mirror” dizisinden yararlanılabileceğini ortaya koymaktadır. “Black Mirror” dizisi “teknolojik distopya” olarak “bilim-kurgu” sınıfında yer alsa da aslında bugünün bir eleştirisidir. Bu yüzden, dizinin kimi bölüm ve sahneleri kamu yönetimi uygulamalarında kullanılan teknolojiler hakkında eleştirel bir bakış açısı sunabilir. Çalışma kapsamında seçilen bölüm ve sahnelerin ortak özelliğini ise devletin daha çok güvenlik için daha çok denetlemekte kullandığı teknolojiler oluşturmaktadır. Buradaki “güvenlik” kavramı özellikle iç güvenliğe yani kamu düzeni ve asayişe denk düşse de ulusal güvenliği de anlatmaktadır. Metnin sonucunda ise devletin teknoloji kullanımındaki sınırlarını belirleyen ilkeler üzerine yeniden düşünülmesi gerektiği ortaya çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Teknoloji, Black Mirror, Güvenlik, Denetim

Jel Kodu: Z00, O3,O38, K38, K15.

ABSTRACT

This paper has two assertions. The first claim is that it is important to use visual communication tools for public administration discipline. The second one is that “Black Mirror” series can be used for inquiring public administration and technology relationship. Although, this series is seen in “science-fiction” category as “technologic dystopia”, actually it is a kind of critique of today. So, it’s related episodes and scenes can give an critical idea for public administration practices in current technology. Common trait of chosen episodes and scenes is technologies which are used by state for more controlling with the aim of more security. The term of “security” contains particularly internal security, in other words public order and public security. On the other hand, this term can also be evaluated as the meaning of national security. In the end, it must be rethink about limits of state use of technology and principles of these limits.

Keywords: Public Administration, Technology, Black Mirror, Security, Control

Jel Codes: Z00, O3,O38, K38, K15.

1. GİRİŞ

Sosyal bilimlerin inceleme nesnesi insandır. İnsanın tam ve doğru olarak tanımlanabilmesi, anlaşılabilmesi ve anlatılabilmesi ancak onun farklı yönlerine dair üretilen bilgilerin bütüncül biçimde ele alınmasıyla mümkündür. Bu söylem

akademik alanda “çokdisiplinli çalışmanın gerekliliği”ne atıf yapar ve teoride büyük ölçüde kabul görür. Pratikte ise çok çeşitli kollara (branş) ayrılan bilim dünyasının “uzman”ları bu konuyu görmezden gelme eğilimindedirler. Çünkü böyle bir uğraşı

oldukça meşakkatli olmakla beraber niceliksel üretimi de zorlaştırmaktadır.

Mevcut haliyle kamu yönetimi disiplini bu iddialara oldukça uygun bir örnektir. Kamu yönetiminin tarifini konu alan neredeyse her metinde bu alanın çok disiplinli (multidisipliner) olduğu söylenegelir ama bu disiplinin diğer pek çok bilim dalıyla kurduğu karmaşık ilişki pek irdelenmez. Bunun yerine kamu yönetimi çoğunlukla yürütme erki ile özdeşleştirilir ve teknik bir konu olarak değerlendirilir. Böylece kamu yönetimi disiplini de neredeyse salt işleyiş odaklanarak sürdürülme çabasında olur.

Her şeye rağmen, başta yönetim olgusunu ve akabinde de kamu yönetimini akademik alanyazındaki dar kalıplarından çıkarmak, daha geniş düşünebilmek, tartışabilmek ve anlatabilmek disiplinin gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu amaçlara uygun hareket edildiğinde iletişim bilimlerinden ve özellikle görsel iletişimden yararlanmak bir seçenek olabilir. Bu teklif elbette yeni değildir. Daha evvelki akademik çalışmalarda¹ ve nadir de olsa kimi öğretim üyelerinin ders işleme pratiklerinde görsel iletişimden yararlandıkları görülmektedir. Bu çabalar “teknoloji ve kamu yönetimi”, “dijital çağda kamu yönetimi” ya da “kamu yönetiminin geleceği” eksenli sürdürüldüğünde İngiliz menşeli bir mini dizi olan “Black Mirror” da kullanılabilir.

Teknolojik distopya olarak kurgulanan “Black Mirror” dizisi yayın hayatına 2011 yılında İngiltere’deki bir kanalda (Channel 4) başlamıştır. Şimdiye kadar üç sezonu yayınlanmış olan dizinin ilk iki sezonu üçer bölümden oluşmaktadır. Bu yüzden dizi bir mini dizi serisi olarak anılmaktadır. Black Mirror, bu alanda 2012 yılı Kasım ayında

dağıtılan Emmy Ödülleri’nden birini (En İyi Mini Dizi Ödülü/ En İyi Televizyon Dizisi) de kazanmıştır. Yayınlarına bir süre ara veren dizi, 2014 yılı Aralık ayında yılbaşı özel bölümünü yayınlamıştır. Dizinin üçüncü sezonu ise ilk ikisinden farklı olarak altı bölümden oluşmaktadır. Dolayısıyla dizinin şimdiye kadar yayınlanmış özel bölümü de dâhil olmak üzere (3+3+1+6) on üç bölümü bulunmaktadır.

“Black Mirror”un neredeyse her bir bölümü farklı oyuncu kadrosundan ve yönetimden oluşmaktadır. Bu yüzden dizinin bölümleri başlayıp biten hikâyelere sahiptir. Eş deyişle dizinin bölümleri arasında, kurgu açısından bir süreklilik bulunmaz. Bununla beraber, dizinin tüm bölümlerinde teknolojinin çeşitli yönlerden (toplumsal, ekonomik, kültürel...vb.) bir eleştirisi, olası bir gelecekteki günlük hayat ve çoğu kez de bu günlük hayattaki sıradan olaylar üzerinden sunulmaktadır. Dizi her ne kadar teknolojik distopya olarak değerlendirilse de biraz daha dikkatle incelendiğinde günümüze ait pek çok eleştiriyi barındırdığı anlaşılacaktır.

Buradan yola çıkarak bu çalışmanın iki amacı olduğu söylenebilir. İlki kamu yönetimi disiplindeki kimi çalışma konularının anlaşılıp anlatılabilmesinde görsel iletişimin önemli bir yerinin olabileceğine dikkat çekmektir. İkincisi ise bugünkü kamu yönetimi-teknoloji ilişkisini sorgulayabilmek ve bu ilişkinin özünü yeniden düşünebilmek için “Black Mirror” dizisinin bazı bölüm ve sahnelerinin araç olarak kullanılabilmesini göstermektir. Böyle bir araç, bugünkü kamu yönetimi uygulamalarını sorgulamakta kullanılabilmesi gibi gelecekteki kamu ve onun yönetimi üzerine de farklı bakış açıları geliştirilmesine yardımcı olabilir.

Burada eleştiriye açık olan bir husus, dizinin yayınlanan hiçbir bölümünün doğrudan kamu yönetiminin genel kabul görmüş unsurlarına (PÖPAYED-B)²

¹ Buna uygun az sayıdaki örneklerden bazıları şunlardır: Çiner, C. U. (2016) “Yönetim ve Sinema”, Ş. Özkan Erdoğan ve O. Zengin (Ed.) Oğuz Onaran’a Armağan, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (Yayın No. 13), s. 87-104; S. İnce (2017) “Belediye Başkanı ve Belediye Başkanlığı Seçimlerinin Türk Sinemasında Bir Siyasal Komedi Temsili Olarak Konumlandırılması”, Yayınlanmamış Büyükçekmece I. Uluslararası Yerel Yönetimler Kongresi Sunumu.

² Sırasıyla şu aşamaların kısaltmasıdır: planlama, örgütlenme, personel alma, yönlendirme, eşgüdüm, denetleme ve bütçeleme.

odaklanmamış olmasıdır. Benzer şekilde, dizi açıkça kamu yönetimi disiplindeki belli başlı tartışma konularına odaklanmaktan da uzaktır. Örneğin, dizide kimi Türk Yeşilçam Filmleri³ndeki veya 2016 tarihli “Ben Daniel Black”⁴ filmindeki kadar açık bir bürokrasi eleştirisi bulunmamaktadır. O yüzden, insanlığın olası hayat biçimlerinden bir kesit sunan dizi bölümlerinde, ilk olarak insanların idare ile kurdukları ilişkileri bulup çıkarmak ve sonra da kamu yönetimini geniş bir bakış açısıyla tasavvur etmek gerekmektedir. Aslında dizi tam olarak, gündelik hayattaki belirlenmişlikler ve sıradanlaşmış pratiklerdeki yönetim aklını gösterdiği için önemlidir.

Kurguya dayanan dizinin bir diğer önemi, izleyiciyi kamu yönetimi-teknoloji ilişkisini bugünkü uygulamaların dışında kalarak düşünmeye sevk etmesidir. Eş deyişle, kamu yönetimi gözlükleriyle diziyi izleyenler, kamu yöneticilerin teknoloji konulu tartışmalarının çok büyük bir kısmını oluşturan e(lektronik)-devlet ya da m(obil)-devlet gibi uygulamalarla doğrudan karşılaşmazlar. Bunun yerine söz konusu kurguda sunulan örnek olaylardaki kamu düzeni, kamu yararı, ulusal güvenlik, asayiş ya da denetim gibi yönetime ve kamu politikalarına ilişkin konulara odaklanırlar. Böylece kamu yönetimi-teknoloji ilişkisi, iktidar ve teknolojinin karşılıklı belirlenimleri; kanıtlanabilir ve ölçülebilir bilginin putlaştırılması; güvenlik-mahremiyet denklemi; insan hak ve

özgürlükleri ve dolayısıyla ahlaki tartışmalar çerçevesinde ele alınabilir hale gelir.

Kısacası, kamu yönetimi-teknoloji ilişkisi kamu yönetiminin çalışma alanlarının teknoloji ile karşılıklı belirlenimi üzerinden incelenildiği gibi (kamu yönetiminin tanımı teknik olanın dışına doğru genişletildikçe) devlet, iktidar, kamusal alan ve boş zaman gibi kavramlarla da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, söz konusu ilişki eleştirel olarak tartışılacaksa “Black Mirror” dizisi araç olarak kullanılabilir. Bunun bir örneğini sunan çalışma, önce devletin teknoloji kullanımını güvenlik ve denetim kavramları açısından sorgulamakta ve akabinde bu sorgulamanın Black Mirror üzerinden “seyredilebileceğini” göstermektedir. Sonuçta ise devletin teknoloji kullanımındaki sınırlarını belirleyen ilkeler üzerine yeniden düşünülmesi gerektiği ortaya çıkacaktır.

2. GÜVENLİK-DENETİM DENKLEMİNDE TEKNOLOJİ

Michel Foucault, iktidarı suç ve suçlu üzerinden kuran bir anlatımında üç bölümden oluşan tarihsel bir şema kullanır. Ortaçağ’dan 17-18. yüzyıla kadar olan dönemi “hukuki-yasal düzenekler” adını verdiği arkaik ceza işleyişiyle, 18. yüzyıldan günümüze kadar olan dönemi “disiplinci düzenekler” olarak modernliğin bir parçası biçiminde ve içinde yaşadığımız çağda da “güvenlik düzenekleri” adıyla sınıflandırır. Elbette Foucault’nun ayrımı her bir dönemde üçünün de bulunduğu yalnızca ağırlıklarının değiştiği savı üzerine kuruludur. Ona göre arkaik dönemde esas olan en yalın haliyle suç ve cezadır. Tanımlı bir suç ve onun karşılığı için belirlenen bir ceza vardır. Suçu işleyen henüz bir özne olarak düşünülmez. Disiplinci düzeneklerin kullanıldığı ikinci dönemde ise suç ve ceza ikiliğinde artık suçlu da ıslah edilmesi gereken bir özne olarak ortaya çıkar. Son olarak, bugünü anlatan güvenlik düzeneklerinde de suç, suçlu ve ceza çok daha büyük bir bütünün

³ Örneğin 1972 tarihli ve Atıf Yılmaz yönetmenliğindeki “Dolap Beygiri” bürokrasinin aksak yönlerine açıktan bir eleştiri sunmaktadır. Bunun dışında belediye başkanları ve kaymakamlar üzerinden eleştiride bulunan filmler de mevcuttur. 1980 tarihli ve Kartal Tibet yönetmenliğinde çekilen “Zübük” belediye başkanlarının eleştirildiği örneklerin başında gelirken yine Kartal Tibet yönetmenliğindeki 1986 tarihli “Deli Deli Küpeli” filmi de kaymakamlar üzerinden bir eleştiri sunmaktadır.

⁴ 2016 tarihli Altın Palmiye Ödülü’nün sahibi olan “I, Daniel Black” filmi Ken Loach yönetmenliğinde çekilen İngiltere, Fransa ve Belçika yapımı bir filmidir. Filmde sağlık sorunları yaşayan yaşlı bir marangozun işsizlik fonundan yardım alabilmesi için hastalığını bürokrasiye kanıtlama mücadelesi konu edilmiştir.

yalnızca küçük kısmı yani “olası bir dizi olayın bir parçası” olarak değerlendirilmektedir (Foucault, 2016: 3-25). Foucault’un güvenlik düzenekleriyle ifade etmeye çalıştığı şey, suçun ve buna bağlı diğer kavramların ortaya çıkmasından evvelki ve sonraki tüm unsurların denkleme dâhil edilmesidir. Örneğin, bir suçun işlenmesinin ardındaki tüm ekonomik ve toplumsal değişkenlerle suça verilecek cezanın maliyet hesaplamaları ya da suçun önlenmesindeki maliyetler sürecin yönlendirici unsurları içinde yer alırlar.

Foucault’un güvenlik düzenekleri, devletin teknoloji ile kurduğu üretim, tüketim ve teknoloji kullanımı üzerindeki denetim ve kontrol ilişkileri (Demirhan, 2011: 344) üzerinden ele alınabilir. Devlet, teknoloji üretiminde, tüketiminde ve teknolojinin diğer kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından kullanımlarının kontrolünde belirleyen bir konumdadır. Dolayısıyla, devletin güvenlik düzeneklerini işletebilmek için gözetleme tekniklerini arttırması -ki Foucault buna “güvenlik önlemleri” der (Foucault, 2016: 9)- ve bunu hukuki olarak güvenceye alması bu çalışmaya göre üzerinde durulması gereken konuların başında gelir. Çünkü devlet, güvenlik önlemlerini ve güvenlik ile üretilebilecek pek çok pratiği (güvenlik soruşturması/kuralları... vb.) teknoloji aracılığıyla biçimsel olarak değiştirebilme gücüne sahiptir. Bu biçim değişikliği daha evvelden belirlenmiş ilkelerle sınırlı bir alanda gerçekleştirilmezse vatandaşların hak ve özgürlüklerinin ihlaline ve hatta bununla beraber ortaya çıkacak ahlaki tartışmalara yol açacaktır. Böyle bir durum meşruiyet açısından tehlikeli sonuçları da beraberinde getirebilir. Ancak bu görece zayıf bir ihtimaldir çünkü bu alan siyasi söylem tarafından yönlendirilmeye karşı oldukça savunmasızdır. O yüzden ilkinin aksine aynı durum meşruiyetin güçlendirilmesi şeklinde de ortaya çıkabilir.

Daha açık bir ifadeyle, devletlerin vatandaşlarını denetlerken gözetmeleri gereken sınırlar teknolojik gelişmelerle orantılı olarak genişletiliyor ve bu rasyonelliğin bir gereği olarak mevcut

iktidarın meşruiyetini sağlamlaştırıcı bir rol üstleniyor olabilir. Bu durumda, gerek kamu hizmetlerinin sunumunda gerekse doğrudan kamu düzenine yönelik olarak gerçekleştirilen eylem ve işlemler de daha meşru bir zemine oturacaktır. Örneğin, bugünkü polis aramalarında kullanılan basit metal algılayıcı cihazlar, iz ve koku algılayıcılar, yüz ve biyometrik tarama sistemleri oldukça kısa bir süre önce kullanılmıyorlardı ve bu cihazların kullanıma sokulmaları da üzerinde tartışılarak olmadı. Kamunun daha çok güvenliğinin sağlanması ve kamu düzeninin devamlılığı için uygun görülen teknolojiler üretildikçe kullanıma sokuldular. Bu teknoloji üretimi ve kullanımında, söz konusu teknolojinin ne olduğundan bağımsız olarak gözetilecek ilkesel sınırlar yerine daha çok güvenliğin gerekliliği üzerinde konuşuldu. Böylece “bu tehlikeli dünya ortamında” devletlerin daha çok güvenlik için daha çok denetlemekte kullandıkları teknolojiler, rasyonel eylemin bir sonucu olarak meşruiyetlerini güçlendirmiş oldular.

Teknoloji kullanımının bu hali, Jurgen Habermas’ın Herbert Marcuse’nin sözlerini açıklarken sarf ettiği şu cümlelerle birlikte düşünülmelidir:

“Amaç-rasyonel eylem, yapısı gereği denetim kurmaktır. Bu yüzden yaşam ilişkilerinin bu rasyonelliğin ölçütlerine göre rasyonelleştirilmesi, politik olarak tanımlanmaz hale gelecek bir iktidarın kurumsallaştırılmasıdır: amaç-rasyonel eylemin bir toplumsal sistemin teknik aklı, politik içeriğinden vazgeçmez” (Habermas, 1993: 36)

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere, rasyonellik iddiasıyla gerçekleştirilen her türlü eylem bir denetim kurma biçimi olarak iktidarın kurumsallaşmasına yardımcı olmaktadır. Devletin çeşitli amaçlara uygun olarak kullandığı teknolojiler de rasyonel eylemin bir sonucu şeklinde ortaya çıktığında iktidarını güçlendirici bir rol üstlenirler.

Kısacası, devletin rasyonel düşünce ve eylem gereğince, güvenliği sağlama amacına yönelik kullandığı teknolojiler vatandaşın hem bedensel hem de psikolojik

denetimini kolaylaştırmaktadır. Bu yüzden güvenlik-denetim denklemindeki teknolojinin hangi sınırlar içinde kullanılabileceği yeniden gözden geçirilmelidir. Böyle bir girişim, yalnızca rasyonellik sorgusuyla başlatılırsa bir sonuca ulaşabilir. Aksi halde daha çok güvenlik için daha çok denetleme ihtiyacı hiçbir tartışmaya yer bırakmadan meşrulaşmış olacaktır. Bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse, kalıtım ve genetik üzerine yapılan çalışmalar sonuçlandırılmış ve insan duygularının bir kısmının yok edilebildiği bir kısmının da daha fazla güçlendirilebildiği bir teknoloji üretilmiş olsun. Bu durumda orduların eğitim teknikleri değişecek ve eğitim süreleri de kısılacaktır. Hatta belki devletlerin tüm eğitim politikaları değişecektir. Yarı mekanik bu kişilerden oluşan ordulara sahip devletlerin savaşa girme kararlarında da değişiklikler olacaktır.

Tüm bunlar rasyonel eylemler olarak anlaşılabilir. Eğer rasyonalite tek başına esas kabul edilirse böyle bir dünyada herhangi bir irrasyonellik bulunmaz. Ancak rasyonalitenin kendisinin putlaştırıldığında irrasyonel bir hale dönüşeceği kabul edilirse belki böyle bir teknoloji bile üretilmemiş olur. Çünkü teknolojinin üretimi de belli amaçlara yöneliktir ve araştırma-geliştirme çalışmalarına ayrılan bütçeler de doğrudan bununla ilgilidir.

Son olarak, devletin daha çok güvenlik sağlamak için daha çok denetleme ihtiyacına yönelik kullandığı teknolojiler kadar bu teknolojilerin kimler tarafından kullanıldığı da üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Güvenlik için denetim, yalnızca kolluk kuvvetleriyle değil memurlar, diğer kamu görevlileri ve hatta özel sektör çalışanları eliyle de gerçekleştirilmeye doğru genişlemektedir. Ferdan Ergut, "Modern Devlet ve Polis" kitabının hemen başında "*Sıradan bir yurttaşın gündelik hayatında en çok karşılaştığı silahlı devlet temsilcisinin kim olduğu sorusunun yanıt değeri kadar açık*" olduğunu söyler (Ergut, 2004). Eğer Ergut'un sorusundaki "silahlı devlet temsilcisi" güvenliği sağlayan *kişi* ve bu

kişinin güvenliği sağlama *aracı* üzerinden düşünülürse bugün bu sorunun cevabı o kadar açık olmayabilir. Çünkü silah taşıma yetkisi verilen özel güvenlik görevlileri veya bilgi güvenliğini internet ve bilgisayarla sağlayan kamu görevlilerinin sayısı gittikçe artmaktadır. Devletin teknoloji kullanımı bu açılardan sorgulandığında, bu sorgulama "Black Mirror" dizisinin ilgili bölüm ve sahneleri üzerinden de seyredilebilir hale gelecektir.,

3. SORGULAMANIN SEYREDİLMESİ: BLACK MİRROR

"Black Mirror" dizisi ilk bölümü 4 Aralık 2011 tarihinde İngiltere'nin "Channel 4" adlı kanalında yayınlanan bir mini dizi serisidir. Dizinin üç bölümden oluşan birinci sezonu ilk gösterim tarihini izleyen iki hafta içinde gösterime sunulmuştur. Dizinin ilk sezonu ortalama olarak bir buçuk milyona yakın izlenme oranına ulaşmıştır. 2012 yılında yayınlanmayan dizinin, 2013 yılının Şubat ayında ikinci sezonunun ilk bölümü yayınlanmıştır. İkinci sezon da üç bölümden oluşmaktadır ve üç hafta içinde gösterime sunulmuştur. Dizinin ikinci sezonu da ilk sezona benzer bir izlenme oranına ulaşmıştır. 16 Aralık 2014 tarihinde "White Christmas" adlı yılbaşı özel bölümü yayınlanan dizinin bu bölümü herhangi bir sezona ait olmasa da üçüncü sezonun sıfırıncı bölümü olarak anılmaktadır.⁵ Oysa dizinin altı bölümden oluşan üçüncü sezonunun tamamı 21 Ekim 2016 tarihinde Netflix üzerinden eş zamanlı olarak yayınlanmıştır. Kısacası, dizinin şimdiye kadar yayınlanmış on üç bölümü bulunmaktadır. Bununla beraber bu metnin yazıldığı tarihte altı bölümden oluşan dördüncü sezonun tanıtma filminin (fragman) gösterime sunulduğu belirtilmelidir.

Black Mirror'ın bölümleri çoğunlukla dizinin yönetici yapımcısı olan Charlie

⁵ İnternet üzerinden izlenmesi mümkün olan dizinin yılbaşı bölümüne üçüncü sezonun sıfırıncı bölümü olarak yer veren sitelerden bazıları şunlardır: dizipub.com; dizimag4.com; sezonlukdizi.net.

Brooker tarafından yazılsa da oyuncu kadrosu ve yönetmenleri farklıdır. Dolayısıyla dizi bölümleri birbirleriyle süreklilik arz etmezler. Yani her bir bölüm kendi içinde başlayıp biter ve ağırlıklı olarak olası gelecekteki sıradan hikâyeleri konu alır. Fakat bu durum bölümlerin ortak paydalarının bulunmadığı anlamına gelmez. Çünkü her bir Black Mirror bölümü özünde teknoloji konulu bir eleştiri sunmaktadır. Bu eleştiri diziyi satın alan Netflix'in resmi sitesinde, dizinin “*insanlığın en görkemli buluşlarının ve en karanlık içgüdülerinin zıtlaştığı karmaşık ve teknolojiyle dolu bir yakın geleceği*” konu alması olarak dile getirilmektedir (netflix.com). Netflix'te yer alan “yakın gelecek” nitelendirmesi, Black Mirror bölümlerinde gösterilen ancak bugünkü gerçeklikte kullanılmayan teknolojilerin yavaş yavaş üretilmeye başlandığı haberleriyle⁶ birlikte daha anlamlı hale gelmektedir.

Black Mirror dizisi hem henüz kullanımda olmayan -bugüne göre ileri- teknolojileri hem de buna bağlı olarak değişen toplumsal, siyasal ve ekonomik ilişkileri konu alması sebebiyle bilim kurgu sınıfında değerlendirilmektedir. Fakat bölümleri doğrudan konularıyla değil konularının eleştirdiği özler itibarıyla değerlendirildiğinde, Black Mirror'ın bugüne dair olduğu ortaya çıkar. Dizinin yönetici yapımcısı ve pek çok bölümünün yazarı olan Charlie Brooker da bu fikri destekler nitelikte şöyle demektedir: “*Her*

bölüm farklı oyuncu kadrosu, farklı mekân ve hatta farklı gerçeklik algısına sahip; fakat hepsi hem günümüzdeki yaşam tarzımız hem de hoyrat isek 10 dakika içerisinde yaşayabileceğimiz şeyler hakkında” (Wortham, 2015). Dolayısıyla dizi ilk bakışta bilim kurgu gibi görünse de aslında pek çok açıdan bugün hakkındadır.

Buna göre, bölümlerin ortak paydasını oluşturan teknoloji eleştirisi aslında birbiriyle ilgili birden fazla özden oluşmaktadır: -ölçülebilir ve kanıtlanabilir bilginin putlaştırılması; -aklın yüceltilerek duyguların yok sayılması; -insan hak ve özgürlüklerinin teknolojinin bilgi ve işleyişinde muğlaklaşması; -iktidar ve teknolojinin karşılıklı belirlenimleri... vb. Öze dair belirlenen bu ifadeler çoğaltılabilir ancak kısa biçimde ifade etmek gerekirse Black Mirror dizisindeki eleştirisinin temelinde “düşünce ve eylemlerdeki rasyonelliğin irrasyonelliği” bulunmaktadır. Başka bir deyişle, teknik bilginin en rasyonel biçimiyle işletilmesi Black Mirror'un tüm bölümlerinin çıkış noktasını oluşturur.

Çalışma kapsamında, dizinin kamu yönetimiyle ilişkisi, teknik bilginin en rasyonel halinde ve güvenliği sağlama amacıyla yönetim pratiklerinde işletilmesinde ortaya çıkar.⁷ Buna göre, çalışmada, Black Mirror sahnelerindeki devletin güvenliği sağlamak üzere kullandığı ileri teknolojilere odaklanılmıştır. Devlet, güvenliği sağlama amacını denetimi artırma yoluyla

⁶ Black Mirror dizisinin bölümlerinde geçen teknolojilerin üretildiği ve kullanıma hazır olduğuna ilişkin haberlerle ilgili olarak şu adreslere bakılabilir: “Gerçeğe Dönüşen 5 Black Mirror Teknolojisi”, <https://www.redbull.com/tr-tr/black-mirror-da-gorduklerimiz-gercek-mi-oluyor>, 11.10.2017; “Black Mirror Sahnesi Hololens İle Gerçek Oldu”, <http://digitalage.com.tr/black-mirror-sahnesi-hololens-ile-gercek-oldu/>, 11.10.2017; “Çin Vatandaşlarına ‘Sosyal Skor’ Uygulayacak”, <http://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1512582-cin-vatandaslarina-sosyal-skor-uygulayacak>, 11.10.2017. Son verilen adresteki haberin “Black Mirror” dizisi üzerinden fikir değerlendirmesi için bkz. <https://webrazzi.com/2016/12/05/cinden-black-mirror-bolumu-gibi-bir-adim-sosyal-kredi-skoru/>, 11.10.2017.

⁷ Dizinin kamu yönetimi ile ilişkisi başka biçimlerde de kurulabilir. O zaman değerlendirilecek bölüm ve sahneler değişecektir. Bununla beraber, dizi diğer disiplinlerin tartışmalarına farklı bir bakış açısı kazandırabilecek malzeme bolluğuna da sahiptir. Örneğin dizi Frankfurt Okulunca dile getirilen kapitalizmin kültürel çelişkileri, olgu-değer ayrımını savunana pozitivizmin reddi ve aklın araçsallaştırılarak tahakküm kurma biçimlerine bürünmesi gibi saiklerle daha toplum bilimsel açıdan değerlendirilebilir. Dizide bu payda teknoloji olarak belirlenmiş olsa da rasyonel gibi gözükün düşüncenin ve eylemin irrasyonelliği, aklın araçsallaşması, bireyin toplumsal yaşam içinde eritilmesi ve Habermasçı anlamda kamusal alanın yok oluşu ve bütün bunların kültürel olan ilişkisi de teknoloji temasına eşlik etmektedir.

gerçekleştirmeyi seçerken söz konusu denetim vatandaşın hak ve özgürlüklerini yıpratıcak güce ulaşmaktadır. Bu iddia dizinin ilgili bölüm ve sahnelerinin açıklandığı paragraflarda temellendirilecektir.

Güvenlik-denetim konusuyla ilgili sahnelerin tamamı çalışma kapsamına alınamayacağından diziden yalnızca dört bölüm seçilmiştir. Dizinin “Beyaz Noel” (White Christmas) adını taşıyan yılbaşı özel bölümü ile aynı sezonun “Acımadan Öldürmek”⁸ (Men Against Fire) isimli beşinci bölümünün tamamı kapsama dâhildir. Bununla beraber, “Tüm Geçmişin” (The Entire of History) isimli birinci sezonunun üçüncü bölümü ve “Dibe Vuruş” (Nosedive) isimli üçüncü sezonun birinci bölümü yalnızca birer sahneleriyle ele alınmaktadır. “Tüm Geçmişin” ve “Dibe Vuruş” bölümleri bir bütün olarak doğrudan güvenlik temasını incelemek için uygun değillerdir. Ancak bu bölümlerdeki güvenlik pratiklerini gösteren sahneler, devletin teknoloji kullanımında gözetileceği ilkeler üzerine düşünmek için önemlidir.

Çalışmada kullanılan “güvenlik” kavramı ağırlıklı olarak iç güvenliği yani kamu düzeni ve asayişini kastetmektedir. Öte yandan kavram ulusal güvenlik anlamını içerecek biçimde de genişletilmeye elverişlidir. Örneğin, değerlendirmeye alınan “Acımadan Öldürmek” bölümünün doğrudan ulusal güvenliğin sağlanmasına yönelik teknolojilerin kullanımını anlatmaya ayrıldığı görülmektedir. Yine de bu bölümde dahi özel eğitilen ordu, öncelikle hükümetin arzuladığı geleceğe ulaşmak için ihtiyaç duyduğu kamunun oluşturulmasında ve bugünkü kamu düzenininin sağlanmasında kullanılmaktadır.

Çalışmadan anlaşılacağı üzere, iki bölümün yalnızca belli sahneleri kapsama dâhildir. Bu iki bölümde tartışmaya açılan sahnelerin her ikisi de yüksek güvenlikli yerlerin bir

temsili olan havaalanlarında geçmektedir. İlk sahne “Tüm Geçmişin” adlı bölümün 03.40 - 04.17 saniyeleri arasında dizinin genel akışı içinde doğrudan dikkat çekmeyecek niteliktedir. Çünkü dizinin henüz başındaki bu sahne başka bir gerçeklikteki sıradan bir uygulamayı yansıtır. İşte bu sıradanlık çalışma için oldukça önemlidir.

“Tüm Geçmişin” adlı bölüm evli bir çift üzerinden ilerler. Bölüm, erkek karakter Liam Foxwel’in iş görüşmesinde olduğu bir sahne ile başlar. Liam, görüşme bitiminde havaalanına gitmek için bindiği takside, her an ses ve görüntü kaydı yapan ve kulak arkasında derinin altına yerleştirilen “grain”i aracılığıyla iş görüşmesini defalarca izler. Kabul edilip edilemeyeceğini anlamaya çalışır. “Grain” adı verilen bu cihazlar görme ve duyma yetilerini doğrudan kontrol edebildiklerinden hayatın her anını kaydeder ve depolarlar. Ayrıca hemen herkes tarafından kullanılmaktadırlar. Bölüm, Liam’ın, karısı Fi’nin onu aldattığından şüphelenmesi ve bu şüpheyi araştırmasıyla devam eder. Sonunda ise Fi’nin, kocasını aldattığı gerçeği “grain”lerde depolanan geçmiş görüntülerin yardımıyla ortaya çıkar.

Bu bölümün çalışma için önemli olan havaalanı sahnesinde, havaalanının rutin kontrolleri gösterilmektedir. Kontroller, kişilerin mahremiyetlerinin ihlaline sebep olsa da içselleştirilmiş ve kabul edilmiş görünmektedir. Sahneye göre, uçağa binmek isteyen kişiler önce son yirmi dört saat içindeki ve ardından da son bir hafta içindeki kayıtlarını hızlandırılmış bir video biçiminde yetkiliye göstermek mecburiyetindedirler. Videolarda, kişilerin görüştüğü kimselerin yüzleri sistemsel olarak taranmaktadır. Kişilerin uçağa binmelerine kayıtlarda sicili temiz olmayan bir yüz ya da suç niteliğindeki bir olayla karşılaşılma şartıyla izin verilmektedir. Başka bir gerçeklikteki idarenin sıradan eylemlerinden biri olan güvenlik için denetiminde kişilerin mahremlerine saygı bir *değer* olarak düşünülmemektedir. Değerden ziyade olguları önceleyen

⁸ Bu bölümün “Men Against Fire” olan gerçek ismi, dizinin Türkçe altyazılı izlenebileceği tüm erişim adreslerinde “Acımadan Öldürmek” olarak çevrilmiştir. Kafa karışıklığına yol açmamak için bu kullanıma sadık kalınmıştır.

güvenlik yaptırımları teknolojinin denetim için en rasyonel kullanımlarından birini göstermektedir. Havaalanındaki güvenliğin sağlanmasına yönelik çıkarılan kanunlar ve bu kanunlardan “denetimin teknolojiye bağlı olarak değişen biçimleri”ni gözlemek önemlidir. Çünkü bu biçim değişiklikleri aracılığıyla daha fazla güvenlik için daha fazla denetleyen devletin hizmet sunumunda ya da kamu düzenini sağlamada gözetmediği/gözetmediği ilkeler üzerinde düşünülebilir. Ayrıca, buradan devletler için teknolojinin rasyonelitenin bir gereği olarak araçsallaştığı ve yönetim pratiklerine yansıtıldığı da görülecektir. Sonuçta ise vatandaşın hak ve özgürlüklerinin -sahnedekine göre mahreminin- sınırları teknoloji aracılığıyla aşındırılmaktadır.

“Dibe Vuruş” adlı bölümdeki havaalanı sahnesindeyse kimi cezai yaptırımların güvenlik görevlileri tarafından uygulanabildiği görülmektedir. Bölüm, sosyal puanlar üzerinden işleyen bir dünyadan kesit sunar. Bu dünyada, insanların birbirlerine verdikleri sosyal puanlar tüm hayatlarını belirlemektedir. Örneğin alışveriş etmek, seyahate çıkabilmek ya da işe girebilmek başkalarının size verdiği puanların toplamından oluşan sosyal skorunuzla mümkündür. Bölüm, Lacie’nin istediği evi alabilmek için oldukça yüksek skorlu eski bir arkadaşının düğününe gitmeye çalışırken yaşadığı maceraları konu alır. Çünkü Lacie, yüksek skorlu davetlilerin katılacağı bu düğünde bulunabilirse toplam skorunu arttırabilecektir. Böylece yalnızca üst skorluların yaşayabildiği bir muhitte yaşamına devam edebilecektir.

Çalışma için önemli olan 27.17 - 30.13 arasındaki birkaç dakikalık sahnedir. Bu sahnede uçağa binmek isteyen Lacie, gişe yetkilisi ile tartışır. Bunun üzerine gişe yetkilisi, güvenlik görevlisine haber verir. Olay yerine gelen güvenlik görevlisi- ki üniforması bir ordu mensubunu andırmaktadır- Lacie’yi dinlemeye bile gerek görmeden -anında- “cezai bir tedbir”i uygulamaya sokar. Çünkü bu sahnenin hemen önce ve sonrasında düzene ve

sessizliğe bakılacak olursa Lacie’nin tartışma çıkarması oldukça aykırı bir davranıştır. Bu haliyle Lacie “düzensizliğin görünür bir kanıtıdır” (Neocleous, 2013: 212). Sonuçta, güvenlik görevlisi Lacie’den tam bir puanı geçici süreliğine düşürür. Dolayısıyla Lacie’nin uçağa binmek için yeterli puanı kalmaz. Hatta araba kiralamak için dahi puanı oldukça yetersizdir.

Üç dakikalık bu sahneden anlaşılacağı üzere, havaalanında güvenliği sağlamakla yükümlü güvenlik görevlilerinin cezai karar alma yetkileri de bulunmaktadır. Yani bugün ancak hâkim ve savcılarının görev alanlarında bulunan cezai tedbir kararı verme yetkisi dizideki gerçeklikte havaalanı güvenlik görevlilerine de verilmiştir. Örneğin, bugün Türkiye’de havaalanının güvenliği, Sivil Havacılık Kanunu (RG, 1983: 18196) ve Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun (RG, 1982: 17722) gibi yasal düzenlemeler temelinde sürdürülmektedir. Yine bu kanunların öngördüğü biçimde havaalanlarındaki güvenliğin özel güvenlik firmalarınca gerçekleştirilmesi mümkündür. Buna ilişkin 2004 tarihli 5188 sayılı Kanun (RG, 2004: 25504) ve bu Kanun’da güvenlik görevlilerine yakalama, arama ya da zor kullanma gibi yetkiler veren 2008 tarihli değişiklikler (RG, 2008: 26781) ile bu yetkileri genişleten 2017 tarihli KHK (RG, 2017: 29940) hatırlanmalıdır. Bu değişiklikler doğrudan teknolojinin gelişimiyle ilgili olmayabilir ancak yönetim aklının daha fazla güvenlik için daha fazla denetimi sağlama eğilimini anlatmakta birer örnek olarak düşünülebilirler. Dolayısıyla bugün kolluk kuvvetlerine yaklaştırılan güvenlik görevlileri başka bir gerçeklikte hukuki karar alıcılar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Güvenlik görevlisinin cezai tedbir koyma yetkisini teknoloji aracılığıyla kullanabilmesi “Tüm Geçmişin” bölümündeki sahneyle birlikte düşünüldüğünde “denetimin teknolojiye bağlı olarak değişen biçimleri”ne olan vurgu artacaktır. Yani, tekrara düşmek pahasına belirtmek gerekir ki böyle bir

biçimsel değişiklik yalnızca “yönetimin pratiklerindeki değişikliği” imler. Devletin teknoloji kullanımı devlet-vatandaş ilişkisinin sınırlarında gözetmesi gereken ilkeleri aşındırmasında bir araç haline dönüşmektedir. Böylece devlet ve teknolojiyi her dönemin kendi sınırlılıklarında (kendi teknolojik imkânları çerçevesinde) ele almak mümkün hale gelir.

Kamu düzenine odaklanan “Beyaz Noel” adlı bölümde ise teknoloji yardımıyla suçluyu sorgulama ve cezalandırma yöntemlerindeki değişiklikler anlatılmaktadır. Polis sorgulamalarında şüphelinin suçu itiraf etmesi beynine sanal bir yolla girilerek sağlanmaktadır. Böylece, alınan itiraflar en güçlü kanıtlar olarak kullanılabilir ve kişiyi mahkûm etmek için yeterli olmaktadır. Bölüm, idarenin iç güvenliği sağlamak için iş ve eylemlerindeki teknoloji kullanımını ve bu kullanımdaki ilkeleri düşünmekte kullanılabilir.

Bu bölümde, tutuklanan Joe Potter’ın suçunu itiraf etmesi için beyninden çıkarılan bir “çerez” kullanılır. Yani bir nevi Joe Potter’ın beynine girilerek suçu itiraf etmesi sağlanır. İtirafı kesin bir delile ulaşıldığından suçlular hakkında hüküm vermek de oldukça kolaylaşmakta ve hızlanmaktadır. Bundan evvel iki gün boyunca polis tarafından sözlü olarak sorgulanan Joe, hiçbir şekilde konuşmazken bu yöntemle yetmiş dakikada (Joe için bu süre beş yıla denk geliyor) suçunu itiraf etmiştir.

İç güvenliğin bir kamu hizmeti olmasından hareketle bu hizmetin veriliş biçimlerindeki teknoloji kullanımı başlı başına bir çalışma konusu olabilir. Bu bölümde polisin sorgulama biçiminde kullandığı yöntem yani beynin içine girilerek suçun itiraf edilmesinin sağlanması kişinin özgür iradesini⁹ dışarıda bırakmaktadır. Diziye

göre suçunu az evvel itiraf eden Joe’nun bu durumdan haberi bile yoktur. Beyinlerine girilen kişilerin böyle bir yöntem için onaylarına başvurulmamaktadır. Belki bu durum gerçek suçluları belirlemek açısından olumlu karşılanabilir. Böyle olsa bile, yöntemdeki sorun gözaltındaki kişinin gerçekten suçsuz olduğu vakalarda ortaya çıkar. Yani, kişi gözaltına alınmış ancak masum ise yine de böyle bir işleme maruz bırakılacaktır. Geliştirilen teknolojilerden bir kamu hizmetini sağlamak için hangilerinin ne ölçüde kullanılacağı ve hatta bundan evvel hangi ihtiyaç ve arzulara uygun teknoloji üretiminin teşvik edildiği bu bölümü değerlendiren tartışmanın başat konusudur. Aslında bu konu her dönemin kendi içindeki teknolojik imkânlarını açısından ele alınabileceğinden pek yeni sayılmaz ancak bu dönemdeki hızlı gelişmeler sebebiyle yeniden ve öncelikle üzerinde durulmayı hak etmektedir.

Dizinin çalışma kapsamına alınan son bölümünde ise hükümetler daha verimli(!) bir ordu oluşturabilmek için maske implantları yaratmışlardır. Buna göre ordudaki askerler programla beyinlerine yüklenen kadarını gerçek sanmaktadırlar. Ayrıca askerler diğer duyu organlarını da programın izin verdiği ölçüde kullanabilmektedirler. Bu askerlerin görevleri, kendi ülke vatandaşlarından DNA’larında daha yüksek oranda kanser barındıranlar, daha düşük zekâ seviyesine sahip olanlar ya da suça eğilimli olanlar gibi istenmeyen özellikleri bulunanları yok etmektir. Böylece gelecek “kamu” garanti altında olacak ve yönetimi buna uygun olarak sürdürülebilecektir. Bu durumdan habersiz askerler, buna göre belirlenmiş vatandaşları bir çeşit canavar olarak görmektedirler ve böylece görevlerini yerine getirmeleri kolaylaşmaktadır. Askerlerin söz konusu görevlere getirilmeden evvel hükümetce hazırlanmış olan “maske implantlarının aktivasyonu”na onay vermeleri gerekmektedir. Bu sayede tüm süreç hukuki olarak da garanti altına

⁹ Bu tartışma özgürlük üzerinden de sürdürülebilir. Meşruiyetini, kişilerin özgürlüğü temeline dayandıran kapitalist düzenin ve onun hukuk normlarının bu özgürlükler teknoloji aracılığıyla ortadan kaldırılabilir bir hale gelirse nasıl bir söylem izleyeceği üzerine düşünülebilir.

Teknolojinin böyle kullanımları gizli tutulabileceği gibi kamu hizmetinin bir parçası olarak da sunulabilir.

almaktadır. Dizide bu aktivasyonu altı ay evvel kabul eden “Stripe” adlı askerinin tüm bunları fark edip programdan çıkmak istemesi anlatılmaktadır ama programdan çıkış yoktur.

Bu senaryo Black Mirror’a özgü değildir. Aynı konunun farklı biçimlerde işlendiği çeşitli filmler de bulunmaktadır.¹⁰ Yine de dizinin bu bölümü, devletin güvenliğini sağlayabilmesi ve sürdürebilmesinde bir araç olarak teknoloji kullanımını göstermektedir. Maske implantlarına neden ihtiyaç duyulduğunun cevabı Stripe ile doktorunun konuştukları son sahnelerde verilmektedir. Doktorun açıklamasına göre insanlar empatik bir tür ve savaş sebebiyle bile olsa birbirlerini öldürmekten imtina ederler. II. Dünya Savaşı’nda dahi çatışma sırasında tetiği çeken asker sayısı %15 ile %20 arasındadır. Dolayısıyla askerlerin daha çok odaklanabilmelerini ve empati yapmayı bırakabilmelerini üzerinde yapılan çalışmalar maske implant teknolojilerini üretmiştir. Görüleceği üzere ulusal güvenlik amacıyla yola çıkan bir araştırma zamanla kendi ülke vatandaşlarının hayatlarına son verilmesine kadar ilerletilmiştir. Güvenlik-denetim ilişkisinde açıkça güvenliğe işaret eden bu bölümde denetim kısmını askerlerin denetlenen duygu ve düşünceleri oluşturur. Daha açık bir ifadeyle daha sıkı güvenlik için duyguların da denetlenmeye ihtiyacı vardır. Tam da bu yüzden devletlerin güvenlik için geliştirdikleri teknolojilerin kullanımlarına ilişkin sınırlarının ve bu sınırları belirleyecek ilkelerin vatandaşlar tarafından denetlenmesi gerekmektedir.

4. SONUÇ

Her devlet kendi gününün izin verdiği imkânlar ölçüsünde teknoloji üretir ve kullanır. Üretilen ve kullanılan teknolojiler ise devletin özellikle hizmet verme

yöntemlerine yansıdığında doğrudan görünür olur. Örneğin, bürokratik işlemlerin hem miktar hem de süre olarak azaltılması amacıyla olan devlet, bu amacına uygun olan teknolojileri hayata geçirerek vatandaş memnuniyetini arttırabilir. Öte yandan daha fazla güvenliği sağlama amacıyla olan bir devlet de denetimi sıkılaştıracak teknolojilerin peşine düşebilir. Bu iki örnek durumdan birinin varlığı diğerinin yokluğunu elbette gerektirmez. Hatta belirlenen amaca göre öncelik verilen politikalar diğerleri üzerinde de etkili olur.

Daha fazla güvenliği öncelik olarak belirleyen bir devlet bu amacı gereği denetimi sıkılaştıracak teknolojiler üretmek/kullanmak ister. Denetimler, vatandaş denetimine dönüştüğünde kamu hizmetlerinin verilmiş biçimlerinde ve özellikle kamu düzeninin devamının sağlanmasında da etkili olur. Daha fazla denetim, kişi hak ve özgürlükleriyle sürdürülecek tartışmalara zemin oluşturacağından devlet meşruiyetinin devamlılığı için bu denetimi siyasi söylemlerle destekler. Öte yandan, güvenlik teknolojileri çoğu kez daha sessiz bir biçimde yalnızca denetleme pratiklerindeki biçimsel değişikliklerle kullanıma sokulur.

Bu saptamalar “Black Mirror” dizisi üzerinden “seyredilebilir.” Dizinin bu çalışma kapsamına alınan bölüm ve sahneleri güvenlik-denetim dengesindeki kamu yönetimi pratiklerine dikkat çekmektedir. Böylece bir görsel iletişim ürünü olan “Black Mirror” dizisi aracılığıyla devletin teknoloji kullanımındaki sınırlarını belirleyen ilkeler üzerine yeniden düşünülmesi mümkün hale gelir. Dizi her ne kadar geleceğe yönelik olası teknoloji uygulamalarını yansıtsa ve bu noktada kurgu olarak değerlendirilse de her devletin kamu hizmetine ve düzenine yönelik kendi teknolojilerini kullandığı unutulmamalıdır. Ayrıca söz konusu ilkesel sınırlar üzerine düşünmeye başlamak için önce rasyonelliğin putlaştırıldığında oldukça irrasyonel durumlara yol açabileceği kabul edilmelidir.

¹⁰ Örneğin, Türkçe’ye “Simülasyon” adıyla çevrilen 2016 tarihli ve İngiltere yapımı “The Call Up” filminde de gerçeklik ile sanal olanın karmaşası konu edilmiştir. Bu karmaşa filmde bir bilgisayar oyunu üzerinden ele alınmaktadır. Oyunun bir savaş oyunu olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

KAYNAKÇA

1. ÇİNER, C. U. (2016) “Yönetim ve Sinema”, Ş. Özkan Erdoğan ve O. Zengin (Ed.) Oğuz Onaran’a Armağan, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (Yayın No. 13), s. 87-104.
2. DEMİRHAN, Y. (2011) “Devlet ve Teknoloji İlişkisinin Boyutları” O. E. Aslan ve diğerleri (Yay. Haz.) Kamu Yönetimi ve Teknoloji Kayfor 2010, Ankara: TODAİE, s. 343-376.
3. ERGUT, F. (2004), Modern Devlet ve Polis, İstanbul: İletişim Yayınları.
4. FOUCAULT, M. (2016), Güvenlik, Toprak, Nüfus, F. Taylan (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
5. HABERMAS, J. (1993), İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
6. İNCE, S. (2017) “Belediye Başkanı ve Belediye Başkanlığı Seçimlerinin Türk Sinemasında Bir Siyasi Komedi Temsili Olarak Konumlandırılışı”, Yayınlanmamış Büyükçekmece I. Uluslararası Yerel Yönetimler Kongresi Sunumu.
7. NEOCLEOUS, M. (2013), Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi, İstanbul: H2O Kitap.
8. RESMÎ GAZETE, Sivil Havacılık Kanunu, 19/10/1983, S. 18196.
9. RESMÎ GAZETE, Sivil Hava Meydanları, Limanlar ve Sınır Kapılarında Görev ve Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun, 12/6/1982, S. 17722.
10. RESMÎ GAZETE, Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, 25/6/2004, S. 25504.
11. RESMÎ GAZETE, Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 8/2/2008, S. 26781.
12. RESMÎ GAZETE, Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 6/1/2017, S. 29940 (Mükerrer).
13. ÜSTÜNER, Y. (2011) “Kamu Yönetimi ve Teknoloji” O. E. Aslan ve diğerleri (Yay. Haz.) Kamu Yönetimi ve Teknoloji: Kayfor 2010, Ankara: TODAİE, s. 3-12.
14. WORTHAM, J. (2015), “Black Mirror’ and the Horrors and Delights of Technology”, https://www.nytimes.com/2015/02/01/magazine/black-mirror-and-the-horrors-and-delights-of-technology.html?_r=0, 10.10.2017.
15. <https://www.netflix.com/tr/title/70264888>.